

Кюрчев В.М., д.тех.н., професор
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного

ІНСТИТУЦІЙНА АВТОНОМІЯ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ БАЛАНСУ СВОБОДИ І ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

***Анотація.** У статті досліджено сучасний стан інституційної автономії закладів вищої освіти України як ключового елементу реформи вищої освіти. Проаналізовано зміст автономії в контексті поєднання свободи управлінських рішень із відповідальністю за якість освітньої діяльності. Особливу увагу приділено проблемам реалізації автономії в українських умовах. У статті окреслено позитивні зрушення в розвитку автономії, серед яких – оновлення нормативно-правової бази, зростання управлінської гнучкості ЗВО та активізація участі в міжнародних ініціативах.*

***Ключові слова:** інституційна автономія, заклади вищої освіти, відповідальність, академічна доброчесність, реформа освіти.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах трансформації системи вищої освіти України, особливо на тлі євроінтеграційних процесів, воєнного стану та необхідності адаптації до глобальних викликів, питання інституційної автономії набуває особливої значущості. Надання закладам вищої освіти ширших повноважень в управлінні фінансовими, академічними, кадровими та організаційними ресурсами водночас вимагає формування ефективних механізмів відповідальності та підзвітності. Баланс між свободою дій університетів та їхньою відповідальністю за якість освітніх послуг, дотримання принципів академічної доброчесності та ефективне використання бюджетних коштів є критично важливим для підвищення довіри до української вищої школи як на національному, так і міжнародному рівні.

Метою статті є аналіз сучасного стану інституційної автономії закладів вищої освіти України, виявлення основних викликів у забезпеченні балансу між управлінською свободою та відповідальністю,

а також окреслення перспективних напрямів розвитку автономії з урахуванням європейського досвіду та національного контексту.

Виклад основного матеріалу. Інституційна автономія є фундаментальним принципом функціонування сучасної вищої освіти, що визнається на міжнародному рівні як запорука академічної свободи, ефективного управління та якості освітніх послуг. У контексті реформування вищої освіти України, особливо після прийняття Закону України «Про вищу освіту» (2014), заклади вищої освіти (ЗВО) отримали розширені повноваження у сферах академічного, організаційного, кадрового та фінансового управління.

Один із ключових компонентів інституційної автономії – академічна – передбачає право ЗВО самостійно формувати освітні програми, затверджувати навчальні плани, встановлювати правила вступу та методи оцінювання [9, с. 257]. Водночас, незважаючи на формальну свободу, більшість університетів обмежені у реалізації цих прав через зовнішні регуляторні рамки, недостатню підготовку кадрів до інноваційної роботи, а також інерційність управлінських структур. Запровадження Національної рамки кваліфікацій та орієнтація на результати навчання вимагає від університетів нових підходів до формування освітніх програм, що потребує постійного підвищення кваліфікації викладачів та ефективного внутрішнього моніторингу якості освіти [11, с. 700].

Організаційна автономія пов'язана зі здатністю ЗВО формувати власну структуру, визначати внутрішні правила, процедури та органи управління [10, с. 288]. Кадрова автономія – це право самостійно призначати викладачів, укладати та розривати контракти, формувати політику розвитку персоналу. У теорії – це ефективні інструменти управління, проте на практиці ЗВО часто стикаються з нормативними обмеженнями, наприклад, у сфері призначення на посади, дотримання єдиних тарифних сіток, обмежень щодо штатного розпису тощо. Проблемним залишається й питання реального впливу академічної спільноти на прийняття рішень, зокрема через обмежену роль вчених рад у стратегічному управлінні [6 с. 18].

Найбільше викликів пов'язано з реалізацією фінансової автономії [4 с. 55]. Попри надане право розпоряджатися власними надходженнями, укладати договори, відкривати рахунки у банках, більшість ЗВО залишаються залежними від державного фінансування. Обмеження на використання коштів спеціального фонду, складність процедур

закупівель та звітності створюють додаткове навантаження на адміністративний апарат і знижують гнучкість управління ресурсами [2, с. 100].

Баланс між свободою дій і відповідальністю у діяльності закладів вищої освіти означає, що університети можуть вільно приймати важливі рішення, але при цьому мають чітко відповідати за їхні наслідки [7, с. 720]. З одного боку, заклад має право самостійно формувати свою освітню політику, обирати, які освітні програми впроваджувати, як організовувати внутрішнє управління. Він також може сам розпоряджатися коштами, обирати керівників, приймати на роботу викладачів і встановлювати партнерство з іноземними установами чи реалізовувати інноваційні ідеї [5, с. 39].

З іншого боку, така свобода вимагає відповідальності. Заклад вищої освіти повинен гарантувати якість навчання, дотримуватись державних стандартів, діяти доброчесно, відкрито використовувати бюджетні кошти, впроваджувати внутрішній контроль і звітувати про результати роботи перед державою та суспільством. Автономія – це не просто самостійність, а здатність приймати обґрунтовані рішення і нести за них повну відповідальність [8, с. 140].

Європейський досвід показує, що інституційна автономія ЗВО є ефективною лише за умов наявності зрілих інституцій, розвиненої культури самооцінювання, чітких механізмів публічної відповідальності та академічного самоуправління [1, с. 62]. Доцільно впроваджувати кращі практики управління, розвивати спроможність внутрішніх систем забезпечення якості та активізувати участь здобувачів вищої освіти і викладачів у процесах прийняття рішень [3, с. 27].

Висновки. Реформа вищої освіти в Україні, що передбачає посилення інституційної автономії закладів, є важливим кроком у напрямі модернізації системи освіти відповідно до європейських стандартів. Автономія надає університетам широкі можливості для саморозвитку, стратегічного управління, гнучкої взаємодії з ринком праці та міжнародними партнерами. Водночас ефективне використання цих можливостей потребує належного балансу між свободою дій і відповідальністю перед державою, суспільством та академічною спільнотою.

Щоб інституційна автономія стала справжнім інструментом розвитку, а не формальною декларацією, необхідно удосконалити законодавчі й управлінські механізми, зміцнити системи внутрішнього

контролю, формувати культуру відповідальності, розвивати професійний менеджмент у сфері вищої освіти. Лише за умови збалансованого підходу автономія сприятиме зростанню якості освіти, міжнародній конкурентоспроможності українських ЗВО та сталому розвитку освітнього простору України.

Література

1. Власова І. Автономія закладів вищої освіти: аналіз ключових європейських і міжнародних документів. *Університети і лідерство*. 2018. №1. С. 62–71.
2. Власова І. Автономія університетів: аналіз міжнародних документів. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2019. № 1–2. С. 100–105.
3. Драч І. Розвиток європейської вищої освіти: виклики та орієнтири. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Педагогічні науки*. 2022. № 1.48. С. 27–37.
4. Калашнікова С., Власова І. Розширення фінансової автономії університетів як інструмент підвищення їх соціальної відповідальності. *Міжнародний науковий журнал «Університети і лідерство»*. 2022. №13. С. 55–69.
5. Калінічева Г. Академічна автономія: відповідальність університету за якість вищої освіти. *Educological discourse*. 2022. №36.1. С. 39–73.
6. Кормич Л., Кормич А. Варіативні можливості реформування вищої освіти України в європейському контексті. *Актуальні проблеми політики*. 2020. № 65. С. 18–25.
7. Тимчак В., Тимчак М. Фінансова автономія закладів вищої освіти: адміністративно-правові межі та можливості. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. №. 2. С. 720–725.
8. Ломейко О.П., Самойчук К.О., Олексієнко В.О. Внутрішня система забезпечення якості вищої освіти в Таврійському державному агротехнологічному університеті. *Інженерна освіта у сфері харчової і готельної індустрії: виклики сьогодення: тези Міжнародної науково-методичної конференції*. 2019. С. 140–142.
9. Частник О. Університетська автономія: права і відповідальність. *Вісник Харківської державної академії культури*. 2014. №2. С. 257–265.
10. Шарова Т.М. Навчальний процес релокованого закладу вищої освіти в умовах воєнного стану. *Удосконалення освітньо-виховного*

процесу в закладі вищої освіти : збірник науково-методичних праць ТДАТУ. 2023. Вип. 26. С. 288–296.

11. Sharova T., Zemlianska A., Sharov S., Prosiankina-Zharova T., Kavun L. Independent evaluation of learning outcomes as a tool of the internal quality assurance system. *TEM Journal*. 2023. № 12(2). Pp. 700–709.

Kiurchev V.M. Institutional autonomy of higher education institutions in Ukraine in the context of the balance between freedom and responsibility

Summary. The article explores the current state of institutional autonomy of higher education institutions in Ukraine as a key element of higher education reform. The concept of autonomy is analyzed in the context of balancing managerial decision-making freedom with responsibility for the quality of educational activities. Special attention is paid to the challenges of implementing autonomy in Ukrainian conditions. The article outlines positive developments in the advancement of autonomy, such as the updating of the legal framework, increased managerial flexibility of institutions, and enhanced participation in international initiatives.

Keywords: institutional autonomy, higher education institutions, responsibility, academic integrity, education reform.

УДК 378.018.43:004.738.5

Ломейко О.П., к.т.н., доцент

Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного

**ЦИФРОВА ПЛАТФОРМА MOODLE
ЯК ІНСТРУМЕНТ СУПЕРВІЗІЇ У ТДАТУ**

Анотація. У статті представлено цифрову платформу Moodle як ефективний інструмент супервізії у Таврійському державному агротехнологічному університеті імені Дмитра Моторного (ТДАТУ) в умовах дистанційного навчання та цифровізації освіти. Зокрема, увага акцентується на можливостях платформи для моніторингу навчальної діяльності, оцінювання якості викладання, автоматизації контролю знань та організації комунікації з здобувачами вищої освіти. У статті